

Ανεπιτήδευτη αυθεντικότητα. Με αυτή τη φράση θα χαρακτήριζα την ποιητική γραφή του Δημήτρη Γελαγώτη -όπως αυτή αποκρυσταλλώνεται στην πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο «Θαλασσινές ηδονές και οδύνες», που σήμερα παρουσιάζεται εδώ- αν μου ζητούσαν να χαρακτηρίσω απολύτως αφαιρετικά και επιγραμματικά την ποίησή του. Και αν το επίθετο “ανεπιτήδευτη” ακούγεται κάπως παρακινδυνευμένο, όταν είναι να χαρακτηρίσει ποιητικούς στίχους (έχουμε διδαχθεί και συνηθίσει να ορίζουμε ως ποίηση το προϊόν του επεξεργασμένου και συχνά επιτηδευμένου λόγου που αποτυπώνει εικόνες και συναισθήματα με λέξεις και φράσεις προσεκτικά επιλεγμένες και συνταιριασμένες, επομένως, λόγος που χαρακτηρίζεται ως ανεπιτήδευτος θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί ότι ίσως δεν είναι και ποιητικός), ωστόσο για την περίπτωση μας, το επίθετο “ανεπιτήδευτη” παρέα με το ουσιαστικό “αυθεντικότητα” δημιουργεί έναν χαρακτηρισμό που μόνον θετικά περιγράφει τη συγκεκριμένη ποιητική συλλογή.

Στα επόμενα λίγα λεπτά θα προσπαθήσω να αποσαφηνίσω τον παραπάνω χαρακτηρισμό μου προσεγγίζοντας το μικρό αυτό βιβλίο όχι μόνο ως λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό προϊόν, αλλά συνδυάζοντας τις εντυπώσεις και τα συναισθήματα που αυτό μου δημιούργησε διαβάζοντάς το με τα όσα γνωρίζω για τον άνθρωπο που το συνέθεσε, τον Δημήτρη Γελαγώτη.

Τον Δημήτρη τον γνώρισα πριν από λίγα χρόνια, κυριολεκτικά μέσα στη θάλασσα. Μας σύστησαν οι κόρες μας, που γίνανε φίλες ένα καλοκαίρι στην παραλία της Κάγιας στη Σκάλα Συκαμιάς στη Μυτιλήνη, την ιδιαίτερη πατρίδα του, ενώ εμείς κολυμπούσαμε. Δεν θα αναφερθώ σε λεπτομέρειες που αφορούν στις πληροφορίες που ανταλλάσσουν συνήθως οι άνθρωποι καθώς γνωρίζονται και επικοινωνούν για πρώτη φορά. Θα αναφέρω ωστόσο ότι αυτά που μου έκαναν πολύ θετική εντύπωση σε αυτή τη γνωριμία ήταν η αμεσότητα και η ειλικρίνεια του Δημήτρη, η άνεσή του να μιλήσει για το παρελθόν του και η ανυπόκριτη ελευθερία του να βγάλει το μπλόκ και το μολύβι του μετά το μπάνιο και να αρχίσει να ζωγραφίζει καθισμένος στην πολυθρόνα του στην παραλία μια εικόνα θαλασσινή. Η εντύπωση αυτή ενισχύθηκε και στις επόμενες συναντήσεις μας, όταν μου έκανε λόγο όχι μόνο για τις ζωγραφικές του αναζητήσεις, αλλά και για τις ποιητικές. Έτσι, καταλήξαμε να ανταλλάσσουμε πληροφορίες και ιδέες σχετικά με το πώς θα

μπορούσαν να εκδοθούν οι σίχοι που από παλιά, εν όσω ταξίδευε στα βαπόρια, έγραφε σε κάθε είδους λευκό χαρτί του βρισκόταν (σε κουτιά τσιγάρων, σε κάθε είδους σημειωματάρια ή ακόμα και πάνω σε δελτία λόττο), και οι οποίοι με παρότρυνση και πρωτοβουλία της Ελπινίκης, της κόρης του, συγκροτήθηκαν σε σώμα και πληκτρολογήθηκαν.

Πέρασε καιρός από τότε που ο Δημήτρης μου έδειξε τις εκτυπώσεις των ποιημάτων του, συνταιριασμένες σε ενιαίο σώμα μαζί με κάποιες από τις ζωγραφιές του (σκίτσα με μολύβι πάντα, εικαστικές αποτυπώσεις εντυπώσεων και σκηνών από τα ατέλειωτα ταξίδια του στις θάλασσες, που αρχικά ιχνογραφούνταν σε κάθε είδους λευκό χαρτί, ακόμη και στη λευκή πίσω όψη από χάρτες ναυτικούς). Τότε κατάλαβα ότι αυτός ο άνθρωπος είχε δημιουργήσει ένα κυριολεκτικά και μεταφορικά χειροποίητο έργο, που σίγουρα άξιζε να δημοσιευτεί. Ώσπου, πριν λίγες εβδομάδες ο Δημήτρης μου χάρισε την καλαίσθητη έκδοση 33ών ποιημάτων του με τίτλο «Θαλασσινές ηδονές και οδύνες», προϊόν προσεγμένης τυπογραφικής επιμέλειας από τις εκδόσεις Πηγή.

Πώς έφτασε όμως ο Δημήτρης σε αυτό το αποτέλεσμα; Αν και δεν είμαι ο πλέον αρμόδιος για να αναφερθεί στους παράγοντες που διαμόρφωσαν την ποιητική και ζωγραφική φυσιογνωμία του, θα αναφέρω μόνον ότι, σύμφωνα με δική του μαρτυρία, το ποίημα "η Λίμνη" του ρομαντικού Γάλλου ποιητή Λαμαρτίνου υπήρξε γι αυτόν ένα ισχυρό ποιητικό ερέθισμα στα νεανικά του χρόνια, που τον ώθησε στο να αρχίσει να στοχάζεται πάνω στη φθαρτή φύση του ανθρώπου μπροστά στη σαρωτική δύναμη του χρόνου και που τον έκανε να προσεγγίσει την ποίηση ως δυνητικό μέσο έκφρασης των δικών του συναισθημάτων. Έπειτα ήρθε ο Νίκος Καββαδίας. Η ποίηση του Καββαδία έδωσε στον Δημήτρη το χειροπιαστό παράδειγμα ποιητικού λόγου που μπορούσε να εκφράζει βιώματα και συναισθήματα ανάλογα με αυτά που βίωνε και αισθανόταν ο ίδιος ως ναυτικός στα ατέλειωτα ταξίδια του. Ήταν γι αυτόν μια ποιητική αποκάλυψη. Ο εκστασιασμός του με την ποίηση του Καββαδία -όπως αναφέρει και ο ίδιος στον πρόλογο του βιβλίου- του άνοιξε τον δρόμο στο να εκφραστεί ποιητικά. Η διάχυτη νοσταλγία, ο ερωτισμός, η περιπέτεια, ο εξωτισμός, η αγωνία της ύπαρξης και ο φόβος του θανάτου αποτελούν θέματα που χαρακτηρίζουν το ποιητικό έργο του Καββαδία. Αυτά τα θέματα συγκροτούν τον πυρήνα της ποιητικής αναζήτησης και του Δημήτρη, με δύο ουσιώδεις διαφορές

όμως: Πρώτον, ότι στην ποίηση του Καββαδία συχνά δεν έχουμε απόλυτη ταύτιση του ποιητικού υποκειμένου και του ποιητή σε κάθε σημείο της ποίησης του. Αντίθετα, στην περίπτωση του Δημήτρη, σε όλα του τα ποιήματα εκφράζονται οι προσωπικές εντυπώσεις και εμπειρίες της ναυτικής ζωής του ίδιου. Δηλαδή το ποιητικό υποκείμενο είναι ο ίδιος ο ποιητής. Δεύτερον, ότι ο Καββαδίας γράφει πάντα σε έμμετρο στίχο, υπακούοντας σε μια αυστηρή παραδοσιακή μετρική. Αντίθετα ο Δημήτρης, επιλέγει μια πιο ελεύθερη ποιητική γραφή χωρίς να υπακούει σε αυστηρούς μετρικούς κανόνες, παρόλο που σε μερικά ποιήματα της συλλογής διακρίνεται ένας εσωτερικός ρυθμός και ομοιοκαταληξία στους στίχους του. Έτσι, το παρακινδυνευμένο επίθετο “ανεπιτήδευτη” κοντά στην αυθεντικότητα που διακρίνει την ποίησή του, όπως ανέφερα στην αρχή, θα πρέπει να εκληφθεί ως δηλωτικό της αποστασιοποίησης του Δημήτρη από αυστηρές φόρμες και κανόνες ποιητικής έκφρασης που προσδίδουν επιτήδευση στον ποιητικό λόγο, γεγονός που τον οδήγησε στο να διαμορφώσει την δική του ξεχωριστή ποιητική φυσιογνωμία.

Ας εστιάσουμε όμως λίγο περισσότερο στα ποιήματα καθαυτά της ποιητικής συλλογής «Θαλασσινές ηδονές και οδύνες» για να πάρουμε μια φευγαλέα γεύση της τέχνης του Δημήτρη. Κατ’αρχήν, ο τίτλος της συλλογής, μέσα από την παρήχηση των λέξεων ηδονές και οδύνες υποδηλώνει τις δύο ακραίες μα και αλληλοδιαπλεκόμενες προσλήψεις της θαλασσινής εμπειρίας: αφενός τις κάθε είδους ηδονές (ψυχικές, σωματικές, αισθητικές) που προσφέρει στους ναυτικούς το ταξίδι σε διαφορετικούς τόπους, πολιτισμούς και κουλτούρες, αφετέρου την αγωνία για τους κάθε είδους κινδύνους που εγκυμονεί το μπάρκο, κινδύνους που συχνά διακυβεύουν την προσωπική ασφάλεια, την ακεραιότητα, ή ακόμα και την ίδια τη ζωή. Δηλαδή, η θάλασσα συμβολοποιείται σαν μια θηλυκή οντότητα που έχει τη δύναμη να προσφέρει ηδονές, αλλά και να εγκυμονήσει κινδύνους, σταλάζοντας στην ψυχή των ναυτιλομένων όλη την γκάμα των ανθρώπινων συναισθημάτων: από την ευχαρίστηση μέχρι τον φόβο του θανάτου.

Οι ηδονές και οι οδύνες του θαλασσινού ταξιδιού, λοιπόν, ώθησαν τον Δημήτρη να δημιουργήσει “φωτογραφικές” (εντός εισαγωγικών) αποτυπώσεις των συναισθημάτων του, όπως αυτά βιώθηκαν από τον ίδιο με αφορμή συγκεκριμένα συμβάντα, σε συγκεκριμένες συνθήκες ταξιδιού και -συχνά- σε συγκεκριμένες γεωγραφικές και χρονικές

συντεταγμένες, όπου βρισκόταν ο ίδιος και το πλοίο του κάθε φορά. Αυτό μαρτυρούν οι υπότιτλοι κάποιων ποιημάτων του που αναφέρουν το γεωγραφικό μήκος (φ) και πλάτος (λ) που βρισκόταν το πλοίο, όταν ο Δημήτρης βίωνε την εμπειρία που μετέπλασε στη συνέχεια σε ποίημα γράφοντας στίχους. Προτεραιότητα, λοιπόν, για τον Δημήτρη είχε η άμεση, ειλικρινής και αυθεντική έκφραση των εμπειριών και των συναισθημάτων του, η περιγραφή τους με λέξεις και στίχους, αλλά και η εικονοποίησή τους μέσα από τις ζωγραφικές του αποτυπώσεις. Έτσι, ο Δημήτρης δημιούργησε τα δικά του προσωπικά ημερολόγια ταξιδιού, φτιαγμένα από στίχους ανάκατους και εικόνες ζωγραφισμένες με μολύβι, όπως μας εξηγεί ο ίδιος στον σύντομο πρόλογό του.

Ο λόγο για τον οποίο ο Δημήτρης έγραψε ποίηση εν όσω ταξίδευε στις θάλασσες του κόσμου αναφέρεται ξεκάθαρα στο ποίημα αριθμός 5 : *Αρπάζω το χαρτί, θέλω να γράψω,/ να βάλω τον φόβο κάτω, να τον δω./ Τον χώνω στο μπουκάλι,/ τον ρίχνω στο νερό,/ πιάνω το τιμόνι, / κάνω τον σταυρό· / υπάρχουν ομορφιές / που θέλω να ξαναδώ,* γράφει, προσδιορίζοντας με ανεπιτήδευτη ειλικρίνεια και αυθεντικότητα την εσωτερική του ανάγκη. Ευτυχώς που γρήγορα σταμάτησε να βάζει τα χαρτάκια με τους στίχους του σε μπουκάλια, που μετά τα πετούσε στη θάλασσα, αλλά τα κράτησε ρίχνοντάς τα μέσα στις βαλίτσες του. Κάποιες απ' αυτές τις βαλίτσες, που περιείχαν μεγάλο τμήμα της πρώιμης ποιητικής παραγωγής του, χάθηκαν στο αεροδρόμιο της Τεχεράνης το 1979, κατά την αναταραχή που ξέσπασε όταν ο Σάχης της Περσίας ανατράπηκε από τους φανατικούς ισλαμιστές του Αγιατολάχ Χομείνι. Ο Δημήτρης είχε βρεθεί τότε στο λάθος μέρος την λάθος στιγμή.

Ο σωματικός κάματος, η ταλαιπωρία, οι εξοντωτικές βάρδιες, η μονότονη επανάληψη της μέρας και της νύχτας μεσοπέλαγα δημιουργούσαν κατά καιρούς κόπωση στο νεαρό ναύτη Δημήτρη. Λέει χαρακτηριστικά στο ποίημα 9: *το σώμα μου κουράστηκε/ το πούσι συνεχίζει/ το στόμα μου ξεράθηκε/ και ο καπετάνιος βρίζει.* Έτσι, έβρισκε παρηγοριά και δικλείδα ασφαλείας για την εσωτερική του ισορροπία στο να γράφει στίχους. Γι αυτόν η εκτόνωση της νευρικότητας που δημιουργούσε στον ίδιο και σε ολόκληρο το πλήρωμα του πλοίου το πολυήμερο ταξίδι γινόταν μέσ' από την ποίηση. Γράφει στο ποίημα αρ. 28 Νότια απ' τις Αζόρες: *Σήμερα θυμωμένη Κυριακή, παρεξηγημένη/ τσαντίλες αρμενίζουμε, διχασμένοι/ κάτω από τις Αζόρες, τρελαμένοι/*

τάβλι στο καπνιστήριο, υποψιασμένοι/ γλώσσες με δηλητήριο/ για να περνούν οι ώρες./ Κάποιοι ήρθανε στα χέρια/ άλλοι σκέφτονται μαχαίρια. Όλα είναι στην κλωστή/ έρχεται κακιά στιγμή,/ μας φόρτωσε η λαμαρίνα/ αβάσταχτη τρελή ορμή./ Θα μας λύτρωνε ένα λιμάνι/ αν ήμασταν για λίγο εκεί.

Όμως δεν ήταν όλες του οι μέρες απλά μονότονες ή νευρικές. Υπήρχαν μέρες που τη μονοτονία διαδεχόταν η οδύνη του φόβου. Όταν το πλοίο έπεφτε σε κακοκαιρία, κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει τη συνέχεια και ο φόβος του θανάτου φώλιαζε στις ψυχές του πληρώματος. Ο Δημήτρης τότε έβρισκε διέξοδο και παρηγοριά στο να μεταπλάθει την οδύνη του φόβου σε ηδονή γράφοντας στίχους. Γράφει στο ποίημα αρ. 1: *Τότε, στον πανικό ετοιμάζομαι, πιάνω χαρτί με τον φακό και γράφω/ έχω παράπονο να πω έχω ένα σχέδιο να βγω με πιάνει και γελάω.* Στο ποίημα αρ. 3 *Τυφώνες γράφει: Παιχνίδι της θάλασσας είμαστε/ τίποτα δεν είμαστε, Παναγιά μου.../ Ξαπλώνω ν' απολαύσω κίνδυνο,/ τώρα θα μπατάρει/ να βρω τόπο, όταν, κι ας πετάξω/ να πάω σπίτι.* Σε μια άλλη περίπτωση, κυριάρχησε η οδύνη της απώλειας ανθρώπινων ζώων για ανθρώπους που δεν γνώριζε αλλά τους είδε να πνίγονται σε κάποιο ναυάγιο. Γράφει στο ποίημα αρ. 8: *Ψάχνουμε όλοι από χθες/ σώσε, Θεέ μου τις ψυχές/.... δεν προλάβαμε το κακό/ Πάει, 16 ζωντανοί, 16 χαμένοι.*

Υπήρχαν βέβαια και οι χαρές της ζωής. Ακόμη όμως κι όταν το ταξίδι ήταν ήρεμο, οι εικόνες από την ομορφιά της θάλασσας και των τοπίων του κόσμου συμπλέκονταν με μια νοσταλγική μελαγχολία. Γράφει στο ποίημα αρ. 31, μια μέρα που είχε τα πιο πολλά αστέρια που είχε δει ποτέ: *Γέμισ' η θάλασσα αστέρια (πιωμένος)/ η πλήρη σκοτεινή, βουβή./ Σαν να κρατώ τον ουρανό στα χέρια (δοσμένος)/ Θεέ μου να'ταν αιώνας η στιγμή!/ Το στίγμα που έβαλα στο χάρτη (τσατισμένος)/ έμεινε να θυμίζει τη στιγμή,/ ένα ξημέρωμα του Οκτώβρη (ερωτευμένος).*

Ξεχωριστή θέση στις ωραίες στιγμές που ζούσε στα ταξίδια του ο νεαρός ναύτης Δημήτρης κατείχαν οι όμορφες γυναίκες που συναντούσε όταν το πλοίο έπιανε στα λιμάνια. Είναι πολλά τα ποιήματα που αφιερώνει στις φευγαλέες συναντήσεις του με γυναίκες σε διαφορετικά μήκη και πλάτη της γης. Ξεχώρισα μερικούς δυνατούς στίχους από κάποια ποιήματα: *χάθηκα στα μπλε της τσίνορα/ αυτό το μπλε που τόσο αγάπησα,/ το μόνο που μπορούσε, η ομορφιά να με πληγώσει βάνουσα.* (4). Όταν το πλοίο

του ξεμάκραινει από τα βουνά της Κρήτης, έγραψε για μια Κρητικιά που του έκλεψε την καρδιά: *Δεν βλέπω πια τα φώτα της Κρήτης/ ξεμακραίνω Κρητικιά μου/ Στο αχνό της στεριάς περίγραμμα,/ όπως να σε θυμηθώ ανατριχιάζω.* (12). Και σε ένα άλλο ποίημα: *Κράτησε το χέρι του γερά,/ είπτε είμαι η Μαρία του Σαράγιεβο,/ είπτε απαλά πως/ τον "volim de ludo"* (σ' αγαπώ τρελά, στα Κροατικά). (33).

Και όταν η νοσταλγία για την πατρίδα του, την οικογένεια και τη θαλπωρή του οικείου τόπου θέριευε στην ψυχή του νεαρού ναύτη, οι στίχοι γίνονταν το μπάλαμο και η παρηγοριά του. *Ψάχνει ο νους αποζητά τα περασμένα/ γλυκές στιγμές που μείναν μακριά/ σαν τον ζητιάνο με τα χέρια απλωμένα/ μήπως και πάρει μία σταλιά χαρά.* (22).

Δεν θα παραθέσω άλλους στίχους από τα ποιήματα του Δημήτρη. Ας έχουν οι αναγνώστες των ποιημάτων του τη χαρά να ξεφυλλίσουν τις σελίδες του όμορφου αυτού βιβλίου, να απολαύσουν την αλληλοδιαδοχή εικόνων και ποιημάτων, και να ρουφήξουν τις εικόνες, τα αισθήματα, τις θύμησες και τις προσδοκίες του ανθρώπου που τα έγραψε με στίχους ανεπιτήδευτα αυθεντικούς. Θα ήθελα μόνο να επισημάνω κλείνοντας ότι η ανάγνωση των ποιημάτων του Δημήτρη Γελαγώτη, σε συνδυασμό με την θέαση των ζωγραφικών σχεδίων που τα συνοδεύουν, με ταξίδεψαν σε μέρη μακρινά και μου μετάγγισαν βιώματα και συναισθήματα ενός ευαίσθητου, μοναχικού ταξιδευτή.

Εύχομαι το βιβλίο αυτό να είναι καλοτάξιδο, όπως καλοτάξιδος υπήρξε στη θαλασσινή ζωή του και ο άνθρωπος που το έγραψε.-